

KOHTUNIKE XII KORRALISE TÄISKOGU PROTOKOLL

8. veebruaril 2013 Tallinnas

Täiskogule eelnes 7. veebruaril 2013 Riigikohtu esimehe ja pr Mari Raski vastuvõtt Lennusadamas, kus anti üle 2012. a Kohtu Teravaima Sule ja parima koolitaja aumärgid.

Kohtu Teravaima Sule aumärgi pälvis eraõiguse valdkonnas Harju Maakohtu kohtunik Piret Randmaa, karistusõiguse valdkonnas Harju Maakohtu kohtunik Märt Toming ning haldusõiguse valdkonnas Tallinna Halduskohtu esimees kohtunik Villem Lapimaa. Aumärgi väljaandmisega tunnustatakse esimese astme kohtunike kutsetööd ja tõstetakse esile parimaid. Aumärgi pälvinud kohtunike puhul rõhutati nende koostatud kohtuotsuste head struktureeritust, head eesti keele kasutust ja selget otsuse põhjendamist. Kohtu Teravaima Sule kandidaate esitasid kõrgema astme kohtunikud, Juristide Liit ja prokuratuur. Aumärgi väljaandmise otsustas kümneliikmeline komisjon, kuhu kuulusid kõige kauem teenistuses olnud kohtunikud Riigikohtu ning Tallinna ja Tartu ringkonnakohtu igast kolleegiumist.

Samas tunnustati kohtunike parimat koolitajat 2012. aastal. Parimaks koolitajaks valis kohtunike koolitusnõukogu riigikohtunik Villu Kõve, kes on kohtunikke koolitanud pikaajaliselt nii eraõiguse, täitemenetluse kui ka tsiviilkohtumenetluse valdkonnas.

Täiskogu algas kell 9.30.

Juhatas: Märt Rask, Riigikohtu esimees
Protokollis: Piret Lehemets, Riigikohtu sekretär

Täiskogul osalenud kohtunike nimekiri lisatud protokollile (lisa nr 2).

Teised kohal viibinud: Norman Aas, Kadi Aavik, Marko Aavik, Tiia Bergson, Mall Gramberg, Tiit Jervan, Karin Jõks, Küllike Jürimäe, Rasmus Karja, Margit Kapp, Jaan Kartau, Angeelika Kasemaa, Aleksandr Kondrašov, Tiia Kotkas, Maie Kram, Helen Kranich, Karolyn Krillo, Eveli Kuklane, Peeter Küttis, Vello Lahtvee, Piret Lehemets, Maarja Lillsaar, Liis Lindström, Kaidi Lippus, Külli Luha, Ülle Madise, Lily Mals, Rait Maruste, Triinu Meeru, Deniss Minzatov, Eda Murak, Poigo Nuuma, Jaano Odar, Kätlin Ots, Jüri Paap, Nele Parrest, Uno Pender, Hanno Pevkur, Kätlin Piho, Marko Pomerants, Katrin Puhkason, Kaire Pullerits, Raina Pärn, Piret Raadom, Piret Raik, Ene Randmäe, Kerdi Raud, Ester Reimand, Mart Reino, Kristi Rickberg, Kadri Roos, Katrin Saar, Piia Saar, Maret Saanküll, Margus Sarapuu, Mai Saunanen, Mai Selke, Kristel Siimula-Saar, Kristel Siitam-Nyiri, Mariliis Timmermann, Sirje Tromp, Triinu Vernik, Maret Veskimägi.

Riigikohtu esimees Märt Rask teatab, et täiskogu alguseks on registreerunud 138 kohtunikku. Tehakse teatavaks täiskogu sekretariaat.

Kohtute seaduse § 38 lg 4 järgi juhatab täiskogu Riigikohtu esimees, kui täiskogu ei otsusta teisiti. On ettepanek volitada Eesti Kohtunike Ühingu pakutud päevakorrapunkti „Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis“ juhatama Eerik Kergandbergi. Väljasaadetud päevakorralt täiendusi ei ole.

Päevakorra kinnitamise poolt on 138 kohtunikku. Kõik hääletused korraldatakse vastavalt kohalolijate hääleteenamusele. Täiskogu on nõus, et Riigikohtu esimehe ja justiitsministri ettekandest tehakse veebiülekanne.

OTSUSTATI: Kohtunike täiskogu on rakendatud.

Kinnitatud päevakord:

Eesti Kunstimuuseumi konverentsisaal, Tallinn

9.00–9.30 Registreerumine

9.30 Täiskogu rakendamine

9.45–10.45 Riigikohtu esimehe ettekanne õigus- ja kohtusüsteemi arengust (KS § 38 lg 3 p 1)
Märt Rask, Riigikohtu esimees

Justiitsministri ettekanne õigus- ja kohtusüsteemi arengust (KS § 38 lg 3 p 1)
Hanno Pevkur, justiitsminister

10.45–11.15 Kohtujuhtimise hea tava tutvustus
Kersti Kerstna-Vaks, töөрühma juht, Tartu Ringkonnakohtu esimees

Euroopa Nõukogu korruptsioonivastaste riikide ühenduse (GRECO) neljanda hindamisvooru „Korruptsiooni ennetamine parlamendi liikmete, prokuröride, ja kohtunike seas“ tulemuste tutvustus

Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakond

Valmisnimekirja tutvustus

Kerdi Raud, täiskogu sekretariaadi juhataja

11.15–11.45 *Kohvipaus ja kohtunike omavalitsusorganite valimine*

11.45–13.15 Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis (Eesti Kohtunike Ühingu taotlusel KS § 38 lg 3 p 2 alusel)
Arutelu juhhib **Eerik Kergandberg, riigikohtunik**

1) Teemakohane ettekanne

Madis Ernits, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik

2) Täiskogu avalik pöördumine Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole. Selle tutvustus, muudatusettepanekute arutelu ja vajadusel hääletamine

3) Arutelu

13.15–14.00 Riigikohtu kolleegiumite ettekanded seaduste ühetaolisest kohaldamisest

Tõnu Anton, halduskolleegiumi esimees

Ants Kull, tsiviilkolleegiumi esimees

Priit Pikamäe, kriminaalkolleegiumi esimees

14.00–15.00 *Lõuna*

15.00–16.00 Kohtute omavalitsus 2010–2012. Omavalitsusorganite tegevuse ülevaade

Kohtute haldamise nõukoda

Tiina Pappel, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik

Kohtunike koolitusnõukogu

Margit Jõgeva, koolitusnõukogu esimees, Tartu Maakohtu kohtunik

Kohtunikueksamikomisjon

Peeter Jerofejev, eksamikomisjoni esimees, riigikohtunik

Kohtunike distsiplinaarkolleegium
Harri Salmann, distsiplinaarkolleegiumi esimees, riigikohtunik

Prokuröride konkursi- ja atesteerimiskomisjon
Liivi Loide, Tartu Maakohtu esimees

Prokuröride distsiplinaarkomisjon
Andrus Miilaste, Tartu Maakohtu kohtunik

Advokatuuri kutsesobivuskomisjon
Viktor Brügel, Harju Maakohtu kohtunik

Advokatuuri aukohus
Indrek Parrest, Harju Maakohtu kohtunik

16.00-16.30 Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis (jätkub)

Täiskogu avalik pöördumine Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole. Arutelu ja lõpphääletus. Arutelu juhib **Eerik Kergandberg, riigikohtunik**.

16.30-17.00 Täiskogu kokkuvõte
Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik

Valimistulemuste kuulutamine

TÄISKOGU ISTUNGI KÄIK

1. **Riigikohtu esimehe ettekanne** (lisa nr 3)
2. **Justiitsminister Hanno Pevkuri ettekanne** (lisa nr 4)

Märt Rask: Kas on küsimusi justiitsministrile?

Valeri Lõõnik: Küsimus ministrile – mainisite, et kriminaalasju on üle 10% vähem? Politsei ülesanne on kuritegusid avastada. Kui politsei avastaks 5% rohkem kuritegusid, siis oleks Harju kriminaalasjadele spetsialiseerunud kohtunikud hädas, sest me ei suuda 100 päeva jälgida.

Hanno Pevkur: Umbes 50% juures ongi avastamise hulk, hoogu ei tohiks maha tõmmata. Kui tekib surve kohtusüsteemile, siis tuleb sellega arvestada, et menetluse ajad pikenevad. Viimase aja kriminaalmenetluse ja karistusõiguse muudatused – seadus on muutunud ja kõik asjad ei pea jõudma kohtusse. Loodetavasti toob selgust karistusõiguse revisjon, mis on prof Sootaki juhtimisel valmimas. Et saab süsteemi tasakaalu, et oleks kriminaal- ja väärteoasjade tasakaalustatus. Kohtunikust ei saa rohkem võtta, kui tal võimekust on.

Toomas Herm (Virumaa Teataja): Töökoormus on suurenenud nii politseis kui prokuratuuris. 10-15 kriminaalasja korraga menetluses on optimaalne, aga praeguse koormuse juures on kahel uurijal 80 asja menetluses. Milline on töökoormus politseis ja prokuratuuris?

Märt Rask: Suur.

Hanno Pevkur: Prokuröride koormus erineb piirkonniti.

3. Kohtujuhtimise hea tava tutvustus (lisa nr 5)

Kersti Kerstna-Vaks, töөрühma juht, Tartu Ringkonnakohtu esimees

4. Euroopa Nõukogu korruptsioonivastaste riikide ühenduse (GRECO) neljanda hindamisvooru „Korruptsiooni ennetamine parlamendi liikmete, prokuröride ja kohtunike seas“ tulemuste tutvustus (lisa nr 6)

Kaidi Lippus, Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakond

Lea Kivi: Täpsustan, et GRECO aruandes on suur viga: p 99 järgi teeb esimese ja teise astme kohtutesse kohtunike ametisse nimetamise ettepaneku 19 riigikohtunikust koosnev Riigikohtu (RK) üldkogu, samas kui vaidlustamise astmena tegutseb 9 riigikohtunikust koosnev RK põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium. See tekitab struktuurse erapooletuse probleemi, mida on teiste EL-i liikmesriikide nõukodade puhul käsitlenud mitu korda EIK otsus. Täiesti arusaamatu, kust tuleb selline ettekujutus. Teatavasti tegutseb tõesti üldkogu, kellele võib vaidlustada KEK otsuseid. Nüüd aga kuulsime, et selle vaidlustamisega tegeleb hoopis teine kolleegium. Ja seetõttu jääb arusaamatuks esimene ettepanek, et peaks mingi erapooletu organ veel olema, sest praegu on üldkogul eripädevus nende asjade lahendamisel. Kuidas selline viga üldse sisse sai ja millised on need struktuursed järeldused, mille väljund on tulnud EIK-st?

Kaidi Lippus: Valmistame selle esimese soovitusetausta tekkimise KHN-i päevakorraks ette. Et oleks selge arusaam, et raportisse on sattunud viga. Oma tegevused kavandame tegeliku süsteemi järgi.

Märt Rask: Probleem on selles, et Riigikohtu üldkogu teeb Vabariigi Presidendile ettepaneku. Ma ei kujuta ette, et Vabariigi President ei nimeta ametisse. Veel vähem kujutame ette, et Vabariigi President keeldub ametisse nimetamisest ja seda saaks kuskil vaidlustada.

Tambet Tampuu: Punkt 105 – kolm väga olulist viga. Noorkohtunike vabastamine distsiplinaarmenetlusega. See ei ole tegelikult nii. On öeldud, et see otsus on vaidlustatav. See ei ole vaidlustatav. Objektiivsed kriteeriumid – ka teises kontekstis oli jutt nendest, need eksisteerivad riigikohtunike peades ja nõupidamistoas. Kuidas sellised vead sisse sattusid, see on väga eksitav?

Kaidi Lippus: Objektiivsed kriteeriumid – hindajatel on jäänud mulje, et lähtutakse objektiivsetest kriteeriumidest. Vaadates, kuidas valmistatakse ette seda päevakorrapunkti, kellelt milliseid andmeid küsitakse, kui kaalutakse noorkohtuniku ametisse sobivust. Küsitakse statistilisi näitajaid, mis Riigikohtule esitatakse.

Märt Rask: Ehk peaks hindamist korraldama selliselt, et oleks rohkem vestlusi? Hindaja võtab oma kriteeriumide järgi, oma ettekujutuse järgi korruptsioonist. Tagasiside ja vigade parandamine on vajalik.

Kerdi Raud tutvustab valimisnimekirja ja valimiste korda.

Kohvipaus 11.39–12.10

5. Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis (Eesti Kohtunike Ühingu (EKoÜ) taotlusel KS § 38 lg 3 p 2 alusel). Arutelu juhib Eerik Kergandberg, riigikohtunik

Eerik Kergandberg: Esmakordselt on täiskogu päevakorrapunkt tekkinud kohtunikukonna seest. Asume täiskogu teise päevakorrapunkti juurde, mis kannab nimetust „Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis“, mis on meie päevakorras Eesti Kohtunike Ühingu taotlusel ning seda

tuginevalt KS § 38 kolmanda lõike p-le 2, mille kohaselt võib täiskogu arutada õigusemõistmise probleeme ning muid kohtute ja kohtunikutööga seotud küsimusi.

Kõigepealt ma ei jõua ennast ära kiruda selle eest, et sel päeval, kui Riigikohtu esimees esimest korda meie majja astus, küsisin temalt, kas kohtunike ühingusse astud. Oleks ma olnud ometi järjekindlam, siis oleks täna võinud tõdeda ehk seda, et see mida Riigikohtu esimees täna rääkis, on tunduvalt radikaalsem kui meie tagasihoidlik otsuse kavand. Paraku on läinud nii, et mu veenmistöö ei olnud omal ajal piisavalt efektiivne.

Küsin retooriliselt, kas 20 aastat pärast seda, kui Eesti taasiseseisvus, on kohtusüsteem tegutsenud, on ebaproportsionaalne paluda, vabandust, nõuda, et kohtusüsteemi arengu temaatika, kohtusüsteemi süsteemse n-ö käsitlemise temaatika muutuks riiklikult tähtsaks küsimuseks.

Sissejuhatuseks räägin väikese loo. Mul on üks vana tuttav, kes on pikka aega õpetanud juuratudengeile üldõiguslikke aineid, mida erinevatel aegadel on nimetatud küll riigi- ja õigusteooriaks, küll õiguse entsüklopeediaks. Nii nagu heade tuttavate puhul ikka, on ka meil kokku saades aeg-ajalt kombeks vahetada omavahel sõbralikult tõgavaid fraase. Mina küsin temalt üldjuhul ikka, et kus on Su koodeks, Raul. Ta kipub sellele andma põiklevaid vastuseid. Talle omakorda meeldib rääkida mulle näiteks järgmise sisuga lugusid. Et vestleb õppejõud õigusteaduskonda astuda soovijaga ja esitab talle saatusliku küsimuse, et kelleks siis saada soovite, kui juurastuudium läbi. Tudeng asub loetlema talle teadaolevaid ja seega võimalikke juristiameteid: prokurör, advokaat, notar, pangajurist, poliitik jne, jne. Ühte juristiametit aga tudeng ei nimeta ja sestap küsibki õppejõud heasoovlikult, et aga kas kohtunikuna töötamise peale ei ole Te mõelnud? Ei! karjatab üliõpilane. See on ju eluaegne!

Näib, et see iseenesest ju põhiseaduslik kohtunike eluaegsus on osutunud selliseks sotsiaalseks ja sotsiaalpsühholoogiliseks fenomeniks, mida on võimalik mõista ja hinnata väga erinevalt. Noorele inimesele võib eluaegsus olla peaaegu et surma sünonüümiks ja juba ainuüksi selle kaudu tõrjutavaks mõisteks. Kohtunikule on eluaegsus kilbiks, mis võimaldab mõista õigust seaduste ja südametunnistuse järgi. Tavalisele normaalsele inimesele (ehk siis teisisõnu valijale) võib kohtuniku eluaegsus, eriti majandusliku surutise perioodil, kindlasti mõjuda kadedust või vähemalt pahurust tekitavalt. Ja lõpuks – tulenevalt valijate oletatavatest hoiakutest võib kohtuniku eluaegsus muutuda poliitikuile ettekäändeks redutseerimaks kohtunikukonna garantiidesüsteemi teisi elemente umbes sellise põhjendusega, et „Aga teil on ju eluaegsus – aitab teile küll“.

On põhjust rääkida ajendist, kuidas see päevakorra punkt tekkis. Julgen väita, et see tekkis nõndanimetatud lehmakauplemise tulemina Pärnumaal Maria talus 20.-21.09.2012 toimunud KHN 66. istungil. Selle istungi protokollist, aga ka asjaosaliste jutust nähtuvalt tulid seadusandliku ja täitevvõimu esindajad nõukotta sellise ettepanekuga, et kohtunike suhtes kõrgemate riigiteenistujate ametipalkade seaduses sätestatu jõustamine alates 01.01.2013 saab kõne alla tulla vaid suure vastutulekuna ja üksnes vahetuskaubana kohtunike ametipensionide kaotamise vastu. Julgen väita, et see oli ajend. Pärast seda algasid EKoÜ listis erinevad diskussioonid, mida tegelikult KHN-is hääletati, otsustati, mida see tegelikult tähendab. Põhiline emotsioon oli see, et kas oleme jõudnud nii kaugele, et tõepoolest suhtleme kohtunikukonnaga selliselt lehmakauplemise tasandil. Kas peame sellist olukorda demokraatlikus riigis normaalseks. Ajendi pinnalt tekkis mõte pöörduda meie kahe ülejäänud võimuharu poole ja taotleda, et kohtute problemaatika tervikuna, kaasa arvatud kohtunikukonna sotsiaalsed garantiid, oleks terviklik strateegiline küsimus, millega tegeldakse.

Võiks nimetada ka teisi põhjusi, mis kokkupanuduna 20 aasta jooksul toimunud tingisid sellise EKoÜ juhatuses soovi rääkida pikemalt. Olen nõus U. Lõhmusega, et juba 2005. aastal kohtumajade loomine oli põhimõtteliselt ründeks kohtunike eluaegsusele. Olen ka seda meelt, et kas Viru RK kaotamine oli ikka päris õige.

Kohtunike palga küsimuses asetleidnud ja kohtunikukonda tülli ajada püüdnud manipulatsioonid: kohtute haldamise nõukogus lehmakauplemine, et saate palga, kui nõustute kohtunike pensionide reformiga; avalikkuse desinformeerimine väitega, et ainult kohtunikele tagatakse palgatõus, kuigi tegelikult oli tegemist seadusega määratud ja seejärel peatatud palgataseme taastamisega. Mingit juurdeandmist ei toimunud. Tegelikult oli tegemist seadusega määratud palga taastamisega.

Ei saa jätta ütlemata ka seda, et kohtunike puhkuse vähendamise puhul ei toimunud samuti mingit arutelu.

Ei taha vaidlustada kogu seda sotsiaalset probleematikat, demograafilist olukorda. Ehk peaksime tõesti liikuma eripensionide kaotamise suunas. Küll aga tahan öelda, et kohtunike eripension ja mis tahes muu ametniku eripension ei ole võrdsustatavad asjad. Nendel teemadel on palju arutatud nii kohtunike rahvusvaheliste organisatsioonide raames kui ka teoreetilisemalt.

Milliseid samme on astunud mõistliku menetlusaja tagamiseks? Kas pole elementaarne oodata, enne kui teatud inimeste puhul ütleme, et ta peaks tulema paremini tööga toime. Ehk võiksime kõigepealt täita need kohtunike kohad, mis on seadusega ette nähtud. Tabelis märgitud roheline tähistab täitmata kohtunike ametikohti. Kogu selle aja jooksul pole olnud täidetud kõik kohad. Kas on proportsionaalne sellises olukorras hakata nõudma 100 päeva jne. Kui vaadata tendentse, mingil ajal jõuti enam-vähem kõikide kohtade täitmiseni, aga viimastel aegadel oleme jõudnud jälle selleni, et täitmata kohtade arv suureneb.

Juba oli juttu sellest, et ei oska midagi paremat öelda kriitika korras, kui Riigikohtu esimees juba täna tegi, loomulikult on kohtunikkond alati oodanud abitööjõudu. Aga kas see, mis on toimunud räpakalt, ülepeakaela kohtujuristidega, on kohane kolmanda riigivõimu kui terviku arendamise seisukohalt. Vastaksin negatiivselt. Milline on tulemus kogu sellel põhjuste ahelal? Tulemuseks on see, et 2012 detsembris ei õnnestunud Riigikohtu üldkogul täita kahte Viru MK kohtuniku kohta, sest üldkogu leidis, et vähemalt praegusel tasemel ei sobi need kandidaadid isikuomadustelt kohtunikuks. See tähendab, et oleme jõudnud olukorrani, kus me ei suuda kohtunikke soovides konkureerida normaalselt juristide tööturul.

Mida teha? Tuleks lähiajal käsitleda kohtuvõimu ja kohtuniku sõltumatust Riigikogus riiklikult tähtsa küsimusena, millele eelneb põhjalik kaasatus, st meil on pakkuda piisavalt inimesi ettekannetega „Mida tähendab tegelikult kohtuvõim demokraatlikus ühiskonnas?“, „Mida tähendab tegelikult võimude tasakaalustatus?“. Pole võimalik tasakaalustada, kui pole kaaluvihikujuline. Kui sind tahetakse näha ühe kaalukaasi elemendina, siis ei saa tasakaalustada riigivõime.

Kas me siis üldse ei ole kohtusüsteemi ja kohtunikkonnaga üldiselt seonduvat 20 aasta jooksul käsitletud? Kindlasti oleme, aga valdavalt on need käsitlused ja teemad olnud n-ö süsteemivälised. Kõige lähemad olid kohtusüsteemi arengupõhimõtted aastal 2007, mis sisaldavad punkti 17, mis kõlab järgmiselt: „Seaduses sätestatud kohtunike palga ja sotsiaalsete tagatiste süsteem on õigusemõistmise sõltumatuse põhiline tagatis. Kohtusüsteemi usaldusväärse ja efektiivse toimimise tagavad ka kohtuametnikele esitatavad kõrged nõudmised nende isikuomadustele, haridusele ja kvalifikatsioonile. Kohtuteenistujate palgasüsteem peab soodustama kestvat ja kvaliteetset teenistussuhet.“

Tänase otsuse kavandi näol on tegemist EKOÜ initsiatiiviga. Annan endale aru, et EKOÜ on ainult väike osa kohtunikkonnast. Loomulikult kohtunikkond on avaram, aga arvan, et meie EKOÜ on siiski natuke representatiivsem organ kui KHN. Kahtlemata on võimalik väita, et otsuse suhtes võib meil olla täiesti erinevaid seisukohti.

Võib nimetada vastuargumente, miks me ei peaks selle otsusega tegelema. Neid asju tuleb ajada vaiksemalt, kavalamalt, lobitööd tehes, suhteid luues. Mina väidan, et nii on toimitud ebaefektiivselt. Negatiivsed näited on minevik. Mida peaks kohtunikkonnal olema häbenenud? Et me ei tohiks kõva häälega rääkida oma muredest, et peaksime olema seisukohal, et ainult vaikselt, lobitööd tehes. Kust üldse lähtub aramus, et mingil ajal kohtunike garantiide küsimuses otsustatu peaks igaveseks kestma jääma. Kohtunikkond kui põhiseadusliku küsimuse lahendaja ei tohi ise enda garantiide puudumise põhiseaduslikku küsimust tõstatada. See on kurikaval argument, iseenesest õige. Kuidas neid probleeme lahendada? Üheski riigis ei ole kohtunikkond oma sotsiaalseid garantiisid saanud kingitusena täitevvõimult, vaid see on olnud tõsine diskussioon.

Teemakohane ettekanne Madis Ernits, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik (lisa 7)

Jaak Luik: Avaliku pöördumise koostamine on põhjustanud elevust. Selle pöördumisega meie püha üritus ei lõpe, vaid jätkub. Räägin õigusriiklusest kui meie kõige suuremast murelapsest. Ühingu juhatuse arvates ei ole 2002. aastal jõustunud kohtute seaduse järel seaduse muudatustega seonduvalt

kohtuvõimu sõltumatuse riived üksnes kohtusüsteemi-sisene probleem, vaid need puudutavad demokraatia toimemehhanismi tervikuna, sh põhiseaduslike institutsioonide kohustusi ja vastutust, võimude lahusust ja koostööd, koostöövõimet ning demokraatlikku otsustusvõimet. Avaliku pöördumise koostamise ideed toetas ühingu aastakoosolek. Nüüd on otsustusjärg kohtunike täiskogu käes. Kohus on sõltumatu, kui puudub vajadus eristada tegelikku ja näilikku sõltumatust. Kohtu institutsiooni ja kohtuniku personaalne sõltumatus on põhiseadusliku väärtusena üldine hüve. Sotsiaaltagatistel on aga teinegi oluline funktsioon – tasakaalustada kohtuniku ametile esitatavaid kõrgeid nõudeid, ameti kitsendusi ja kohtuniku tööga kaasnevat vastutust. Ühtlasi määravad sotsiaaltagatised olulises osas kohtuniku ameti konkurentsivõime kõrgkvalifitseeritud juristide tööjõuturul.

Urisin president Lennart Meri poliitilist testamenti. 2001. aastal, Riigikogu tööaasta avamisel, ta tões: „Õigusriiklus on kahetsusväärsel kombel Eesti riigi kõige nõrgem lüli. Riik peab Eesti põhiseaduse alusel olema korraldatud selliselt, et ükski põhiseaduslik institutsioon ei saaks jämedat otsa enda kätte haarata. Ma kordan veel kord meie põhiseaduse põhitõde: Eestis peab valitsema võimude tasakaalustatud lahusus. Tasakaal ja kahekõne põhiseaduslike institutsioonide vahel. Tasakaal ja kahekõne riigi ja Eesti kodaniku vahel. Ega mitte sportlik kihu, kes kellele ära teeb. Ammugi ei tohi lubada, et partei ja valitsus kõnelevad riigi nimel. Me teame kuhu see välja viib.“

29.07.2002 jõustunud kohtute seadus säilitas küll põhiseadusega küsitavas kooskõlas oleva kohtuhalduse mudeli, ent oli kohtunike palgareformi osas koos seniste tagatiste põhiseaduse kohase säilitamisega oluline teevit võimude tasakaalustatud lahususe suunal. Vaevarikka koostöö tulemusel sündinud kokkuleppeid asuti aga peagi revideerima. See, mis järgnevalt tehti ja millised seaduse muudatused olid, sellest on siin olnud juttu. Märkiksin, kohtuniku ametipensioni reform ei võimalda endisel kohtunikul saada indekseerimisele kuuluvat pensioni selle vähendamisele eelnenud suuruses. Vastavate eelnõude seletuskirjades või nende juures muudatuste põhiseadusele vastavuse ja mõjude kohta asjakohased põhjendused ning analüüsid puuduvad. Seetõttu ei ole olnud ka võimalik sisuline diskussioon muudatuste küsimuses. Probleemi tõsidusele on ühing justiitsministri tähelepanu juhtinud näiteks oma 28.12.2011 arvamuses avaliku teenistuse seaduse eelnõu kohta. Kohtuniku ametipensioni reformi ettevalmistusel, nagu kuulsime, jõutigi sotsiaaltagatiste turunduseni. Kui soovite vähendamisele eelnenud palka, peate sotsiaaltagatistest midagi loovutama.

Minu arvates ei anna põhiseadus kohtunike ühelegi omavalitsusorganile, kõnelemata ühingu juhatusest, õigust kaubelda sõltumatuse kui ühiskonna ja menetlusosaliste privileegiga. Seega võime väita, et nimetatud seaduse muudatuse tegemise viisi iseloomustab demokraatliku otsustusprotsessi puudumine. Kohtunikud ei saa võtta ja meile ei saa ka panna vastutust sellisel viisil tehtud seaduse muudatuste negatiivsete mõjude eest. Demokraatlik otsustusprotsess on avatud ühiskonna tunnus. Karl Popper mõtestas avatud ühiskonda kriitilise mõtlemise vabadusena. Ja avatud ühiskonna vaenlastena näiteks hirmust tingitud leplikkust, totalitaristlike ideoloogiate, dogmade ja stereotüüpidega ning võimujanust ajendatud viha, sallimatust ja rumalust. Reformierakonna konverentsil 2008. aasta novembris leidis tollane justiitsminister Rein Lang, et õigusloomes võiks mõjude analüüs olla kohustuslik. Nõus! Mõjude analüüs on demokraatliku otsuse protsessi ja hea seadusloome tava vältimatu eeldus. Leian, et õigusloome mõjude analüüsi tegemata jätmine on lihtsalt rumal aja ja raha raiskamine. Imestamist väärrib, et sellele tõsiasjale ei ole valitsuskoalitsiooni tähelepanu juhtinud Riigikogu opositsiooni erakonnad, Vabariigi President ega õiguskantsler. Nõnda on õigusriiklus endiselt Eesti riigi kõige nõrgem lüli. Usun, et käsitletava teema arutelu kohtunike täiskogul annab meile senisest enam ainet mõista, mõtestada ja väärtustada kohtuvõimu kohta ja rolli demokraatlikus õigusriigis. Pöördumise vastuvõtmisest ja selle avaldamisest ei ole midagi eriskummalist. See kujutab äärmiselt keerulist õppetükki osalusdemokraatiale ja avatud ühiskonnale ülemineku pikas ja vaevalises protsessis. Loodame vähemalt mõistvale ärakuulamisele teiste põhiseaduslike institutsioonide poolt.

Hanno Pevkur: M. Raski kõnes oli viide avalikkuse mõistmisele. Jättes kõrvale kõik poliitilised valikud ja sõltumatuse küsimused, tuleb mõnda, et seadusandja näeb ette sotsiaalsed tagatised ja muud kohustused ning ka õigused. Põhiteravik võib ju kanduda ka ministeeriumile muudatuste väljapakkumiseks, aga usun, et põhimõtted on täidetud. Võime vaielda selle üle, kas ja kui suured on

ühed või teised tagatised, aga kohtute sõltumatus on kindlasti tagatud. Samuti on tagatud ka see, et kohtute, eelkõige kohtunike tagatised on kirjas seaduses. Selle üle, kui hea või halb on seadus, võib alati vaielda. Ka valitsuskabinetis on vaidlused kõikide sotsiaalsete tagatiste üle olnud alati väga pingelised ja rasked.

Andra Pärsimägi: Kas pöördumise viimases lõigus on hõlmatud ühtne kohtuhaldussüsteem ja kohtute seadus või on need kaks terminit teadlikult välja jäänud? Kas ühtse kohtuhaldussüsteemi arutelu peaks toimuma kohtute seaduse raames?

Eerik Kergandberg: Meil on tekst, mis on köidetud, ja lisaks ka tekst, mis on lahtiselt kaante vahel. Palume võtta viimane tekst. Keerukas vastata, kuna koostajaid oli palju. Küsimus R. Marustele, kas Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimehe arvates võiks see teema olla riikliku tähtsusega küsimuseks sellise lisaklausliga, et hõlmaks ka kohtute haldamise probleematikat?

Rait Maruste: Kas põhiseaduskohus, -kolleegium on õigustatud läbi vaatama palga jm sotsiaaltagatisi? On olemas õigusemõistmise printsiip *nemo iudex sua causa* – keegi ei või olla kohtunik iseenda asjas. Kas põhiseaduskohus on õigustatud seda teemat tõstatama ja pärast seda ise lahendama?

Täna kostus nii Riigikohtu esimehe kui ka teiste sõnavõttudest seda, et täitevvõim on väga palju sekkunud õigusemõistmise toimimisse. Kui seda poleks, oleks kõik korras. Olen juba kaua rääkinud, et kohtusüsteem uues korras peaks olema korraldatud nii, et tal oleks autonoomia. 20 aasta jooksul pole õnnestunud seda realiseerida. Igasugused krigisemised süsteemis kasutatakse ära nende poolt, kes pole nõus sellega, et kohtuhaldus saaks ümber korraldatud. Eelmine kord oli ju uue kohtute seadusega jõutud üsna lävepakule, võimalik, et skeem ei olnud ideaalne, aga jõudsimme kaugele, aga siis kukkus kokku, sest ei saavutatud kokkulepet. Ära saab teha seda siis, kui ollakse ühel meelel. Kui kohtuhaldus on tõstetud teie sisse, siis peate probleemid lahendama kõik ise.

Kas see on riiklikult oluline küsimus? Mina pole see isik, kes ainuisikuliselt otsustab, komisjon otsustab kollegiaalselt. Mina isiklikult leian, et kuigi Eesti kohtusüsteemis on probleeme, aga need pole olulises ulatuses riiklikult tähtsad. Kui Eesti kohtunike palk on keskmiselt 3 keskmist, siis seda tänasele keskkonnale selgitada, et palk on ebaadekvaatne, sotsiaalsed tagatised riivavad sügavalt põhiseadusliku kohtumõistmise vundamenti, on selge liialdus. Tuleb aru saada, kas saate avalikkuse toetuse või mitte. 12 aastat Strasbourgis olles meil mingeid sotsiaalseid tagatisi polnud. Oli palk, selle eest tuli osta kindlustus, maksta ära pensionid, kui soovisid. Ma ei saa väita, et me oleks selle tõttu olnud sõltumatamad või kellegi surve all. Kust see tuleb, ma ei saa aru. Kui on probleeme, tuleb pöörduda ja rääkida. Ma olen olnud 2 aastat ametis, ükski kohtunik pole pöördunud ega soovinud kokkusaamist. Kui tahame kohtureformi lõpuleviimist, tuleks esiteks ära korraldada kohtuhaldus. Peate ise otsustama, mis on kõige õigem, parem.

Eerik Kergandberg: Oleks raske loota, et kõik kohtunikud oleks üksmeelel.

Lähme edasi vastavalt ettepanekule, mille EKOÜ juhatus on teinud. Meil on otsuse kavand. Palun võtta ette see tekst, mis on lahtiselt materjalide vahel.

Kuidas toimida, kas:

- hääletamine käib kohalolijate poolthäälte enamusega?
- kes ei soovi hääletada, neid pole saalis?
- anname märku, kes ei soovi hääletada, jäävad saali?

Hääletamine käib kohalolijate poolthäälte enamusega.

Eerik Kergandberg: Kas võtame jagatud kavandi arutelu aluseks? Kui jaa, siis vajalikud muudatused esitada redaktsioonitoimkonda.

Hääletustulemus: 112 poolt 10 vastu 12 erapooletut

Otsustati: Arutelu aluseks võetakse jagatud kavand.

Eerik Kergandberg: Kes ei hääletanud?

Hääletustulemus: 0 häält

Eerik Kergandberg: Redaktsioonitoimkonna valimine.

EKoÜ juhatusel poolt pakutud toimkond: Jüri Ilvest, Malle Seppik, Piia Jaaksoo.

Hääletustulemus: hääldenam

Otsustati: Redaktsioonitoimkonda kuuluvad Jüri Ilvest, Malle Seppik, Piia Jaaksoo.

Eerik Kergandberg: Kas on vaja kedagi juurde?

1. ettepanek: Tiina Pappeli kandidatuur.

T. Pappel loobub redaktsioonitoimkonnas osalemisest.

Eerik Kergandberg: 2. ettepanek: emeriitkohtunik Jaano Odari kandidatuur.

Hääletustulemus: hääldenam

Otsustati: Redaktsioonitoimkonda kuulub ka emeriitkohtunik Jaano Odar.

Eerik Kergandberg: Millised on täiendusettepanekud? Andra küsimus viimase lõigu kohta – kas see on parandusettepanek?

Andra Pärsimägi: Vaatan, et teine lõik ütleb seda, mida küsisin, aga viimane lõik seda küll ei sisalda. Ettepanek rida 76-82 – oleks sees ettepanek kohtute halduse ühtse süsteemi suunas liikumiseks ja riiklik küsimus oleks kohtute seaduse vastuvõtmine.

Eerik Kergandberg: Kes on poolt, et seda kavandit täiendatakse nii, et lülitatakse sisse ka ettepanek riiklikult tähtsa küsimuse kohta, mille hulka kuuluks ka kohtute haldamise temaatika?

Hääletustulemus: 92 poolthäält

Otsustati: Kavandit täiendada nii, et lülitatakse sisse ka ettepanek riiklikult tähtsa küsimuse kohta, mille hulka kuuluks ka kohtute haldamise temaatika.

Eerik Kergandberg: Kes on poolt, et esitada kirjalikud ettepanekud redaktsioonitoimkonnale lõuna lõpuks?

Hääletustulemus: hääldenam

Otsustati: Kirjalikud ettepanekud pöördumise teksti kohta esitada redaktsioonitoimkonnale lõuna lõpuks.

6. Riigikohtu kolleegiumite ettekanded seaduste ühetaolise kohaldamise kohta

6.1 Tõnu Anton (lisa nr 8)

6.2 Ants Kull (lisa nr 9)

Lõuna 14.25–15.25

Riigikohtu kolleegiumite ettekanded seaduste ühetaolise kohaldamise kohta (jätkub).

6.3. Priit Pikamäe (lisa nr 10)

7. Kohtute omavalitsus 2010–2012. Omavalitsusorganite tegevuse ülevaade

Kohtute haldamise nõukoda – Tiina Pappel (lisa nr 11)

Kohtunike koolitusnõukogu – Margit Jõgeva (lisa nr 12)

Kohtunikeksamikomisjon – Peeter Jerofejev (lisa nr 13)

Kohtunike distsiplinaarkolleegium – Harri Salmann (lisa nr 14)

(H. Salmann on haigestunud ja tema ettekanne tehakse kättesaadavaks elektrooniliselt)

Prokuröride konkursi- ja atesteerimiskomisjon – Liivi Loide (lisa nr 15)

Prokuröride distsiplinaarkomisjon – Andrus Miilaste (lisa nr 16)

Advokatuuri kutsesobivuskomisjon – Viktor Brügel (lisa nr 17)

Advokatuuri aukohus – Indrek Parrest (lisa nr 18)

8. Kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis (jätkub). Täiskogu avalik pöördumine Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole, arutelu ja lõpphääletus. Arutelu juhhib Eerik Kergandberg, riigikohtunik

Jüri Ilvest: Parandusettepanekuid esitas 7 kohtunikku. On selgesti eristatavad redaktsioonilised parandused, millest enamik võeti arvesse ja kajastuvad tekstis, mis kuvatakse ekraanile. Samuti on eristatavad põhimõttelised küsimused, mida redaktsioonitoimkond ei pidanud võimalikuks ise lahendada ja mis nõuavad meie ühist arvamust. Virgo Saarmets tegi ettepaneku, et võtaksime aluseks mitte selle teksti, mis on jagatud hiljem, vaid köidetud teksti. Hääletasime, et võtame aluseks hilisema teksti. Kas soovime ümber hääletada ja võtta aluseks köidetud teksti?

Eerik Kergandberg: Kes on selle poolt, et muuta meie varasemat hääletust ja võtta aluseks köidetud tekst?

Virgo Saarmets: Täpsustan, et minu ettepanek ei ole mitte see, et muuta varasemat otsust ja võtta aluseks mingi uus tekst. Tekst on tegelikult üks ja sama. See, mille enne aluseks võtsime, on lihtsalt köidetud teksti pikem versioon. Minu ettepanek on välja võtta need osad uuest tekstist, mis on sinna juurde pandud. Minu jaoks ei ole see varasema otsustuse muutmine.

Eerik Kergandberg: Kes on selle poolt, et võtame välja need muudatused, mis on lahtisel lehel?

Hääletustulemus: 49 poolt

Eerik Kergandberg: Kes on selle poolt, et jääme enne hääletatud teksti juurde?

Hääletustulemus: 18 poolt 14 erapooletut

Lea Kivi: Enne lõunat hääletas 112 kohtunikku, et võetakse aluseks lisatud lahtine tekst. Praegu on saalis vähem kohal, kui hommikul hääletusel. Kuidas on võimalik, et suurema koosseisu hääletega saanud tulemus hääletatakse maha väiksema koosseisu poolt?

Eerik Kergandberg: Selline ettepanek tehti. Virgo täpsustas seda, et võtsime selle aluseks. Tõlgendamise küsimus, kas on uue aluseks võtmine või on see tema ettepanek.

Jüri Ilvest: Meil on õigus varem hääletatud ümber hääletada. Mitte võtta aluseks seda teksti, mis on lahtistel lehtedel, vaid võtta aluseks see tekst, mis on köidetud materjalide hulka. Hääletasime, et võtame aluseks lahtise teksti ja pöördusin juhataja poole palvega panna hääletusele, kas soovitakse ümber hääletada või mitte.

Mare Merimaa: Millist teksti parandame?

Jüri Ilvest: Praegu on selgusetu. Redaktsioonitoimkond parandas seda teksti, mida enne hääletasime. Teist teksti ei ole redaktsioonitoimkond puutunud.

Eerik Kergandberg: Kas lähtume sellest, et oleme aluseks võtnud lahtise teksti ja jätame kõrvale V. Saarmetsa ettepaneku. Lähtume sellest, et oleme aluseks võtmise otsuse teinud 112 poolthäälega.

Jüri Ilvest: Ettepanek muuta pealkirja. Rida 7: jätta välja sõna „avalik“. Avalik pöördumine tähendaks seda, et pöördume avalikkuse kaudu. Tegelikult pöördume Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole, aga mitte avalikkuse kaudu. Redaktsioonitoimkond toetas.

Hääletustulemus: 79 poolt

Otsustati: Pöördumise pealkirjast jätta välja sõna „avalik“.

Jüri Ilvest: Rida 9-20 redaktsioonilised parandused. Läbikriipsutus on maha tõmmatud. Allajoonitud on lisatud tekstile. Ei hääletatud.

II lõik – suund teha tekst rohkem juriidilisemaks, vähem poliitilisemaks.

Kes on redaktsiooniliste muudatuste vastu?

Hääletustulemus: 0 vastu 0 erapooletut

Otsustati: Nõustuda tehtud muudatustega.

III lõik – need meetodid ei pruugi olla ehk kooskõlas PS miinimumnõuetega. Toimkond jättis selle välja, leides, et piisab, kui ütleme, et see ei vasta heale õigusloome tavale.

Kes on muudatuste vastu?

Hääletustulemus: 0 vastu 0 erapooletut

Otsustati: Nõustuda tehtud muudatustega.

Rida 38-44 – jätta välja lõik kollasega, ka viide jätta välja. Toimkond leidis, et kui võtame selle parandusettepaneku vastu, siis me ei kaota dokumendi sisus.

Kes on muudatuste vastu?

Hääletustulemus: 0 vastu 1 erapooletu

Otsustati: Nõustuda tehtud muudatustega.

Rida 47-51 - jätta välja lõik kollasega. Redaktsioonitoimkond pakkus, et osa võiks siiski sisse jääda. Ettepanek, et sisse võiks jääda alates: „Oluliselt on rikunud erinevate ... eripära arvestavast kohtlemisest.“

Kes on redaktsioonitoimkonna ettepaneku vastu?

Hääletustulemus: 5 vastu 1 erapooletu

Otsustati: Ettepanekut on toetatud, välja jääb läbikriipsutatud ala.

Rida 51-58 – redaktsioonitoimkond luges suures osas keelelisteks parandusteks. Lisatud tekst on punasega ja allakriipsutusega, välja jäetud tekst on punasega ja läbikriipsutusega.

Kes on redaktsiooniliste muudatuste vastu?

Hääletustulemus: 0 vastu 0 erapooletut

Otsustati: Ettepanekut toetada.

Rida 60-61 – jätta välja. Toimkond on nõus, ei kaota midagi, kui jääb välja.

Kes on muudatuste vastu?

Hääletustulemus: 0 vastu 1 erapooletu

Otsustati: Read 60-61 jäävad välja.

Rida 68-74 – jätta välja. Redaktsioonitoimkond toetas seda.

Kes on selle vastu, et see tekst välja jääb?

Hääletustulemus: 15 vastu 2 erapooletut

Otsustati: Read 68-74 jäävad välja.

Rida 76-84 – punane ja allajoonitud tekst on lisatud, punane ja läbikriipsutatud on kustutatud.

Rida 79 – teeme ettepaneku vastavatele institutsioonidele igakülgselt analüüsida ja seejärel analüüsi alusel luua institutsionaalselt ühtse kohtusüsteemi mudel, mis kajastabki seda. Haldusreformi mudel tuleb siiski luua. Kolmas mõte selles lõigus on, et kõikide põhimõtteliselt oluliste küsimuste lahendamisel tuleb kaasata kohtunike täiskogu.

Kes on poolt, et hääletame lõiku tervikuna?

Hääletustulemus: häälteenamus

Otsustati: Ettepanekut toetada.

Kes on selle poolt, et võtta vastu viimane lõik redaktsioonitoimkonna muudatustega?

Hääletustulemus: 79 poolt

Otsustati: Ettepanekut toetada.

Eerik Kergandberg: Kogu tekst – kes on poolt, et võtta otsus vastu koos hääletatud muudatustega? Palun teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalviibijaid: 90

Eerik Kergandberg: Kes on poolt, et otsus koos läbihääletatud muudatustega vastu võtta?

Hääletustulemus: 79 poolt 2 vastu 5 erapooletut

Otsustati: Kohtunike täiskogu pöördumine Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole (lisa 19) on vastu võetud.

9. Täiskogu kokkuvõte. Virgo Saarmets, Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik

Virgo Saarmets: Riigikohtu esimehe M. Raski seadusest tulenev ettekanne õiguse ja kohtusüsteemi arengust – iseloomustaks seda ettekannet teatava joone allatõmbamisena või siis ka teatepulga edasiandmisena, kuigi polnud ju teada, kas järgmine Riigikohtu esimees siin saalis viibib. Ehk kõlas sellest pisuke pettumus, et teatepulka ei saa üle anda rekordigraafikus, et kohtusüsteem näib endiselt lehvivat, vabandage väljendust, kaltsuna täitevvõimu tõmbetuultes ja peab igal sammul oma eksistentsi õigustama. Aga võib olla on see liiga räige ja kindlasti ei kõlanud need sõnad Riigikohtu esimehe ettekandes. Rõhutama peaks seda, et küsimus ei ole mitte ainult selles, kas kohtusüsteem näeb palki teiste silmas ja pindu enda silmas või vastupidi. Määravam on ehk hoopis see, et ka kohtunikonnal endal puudub nähtavasti piisav sisemine sund ja valmisolek haarata justiitsministrilt või ka asekanterilt adrakured ning asuda ise kohtusüsteemi põldu kündma ja noppida ise ka viljad, kulugu selleks siis sada päeva või rohkem. Tegelikult on meil kaks valikut: kas võtta vastutus või võtta vastu. Eks ikka see, mida antakse, olgu siis ÜKP või mõne muu talongi alusel. Kui me ei soovi, et meiega tegeletakse, siis peame endaga ise tegelema, pakkuma tänasele alternatiivi. Selleks ei piisa ainult kohtujuhtide pingutustest, vaid see peab olema kõigi kohtunike, kogu kohtunikonna ühine ettevõtmine. Kohtute seaduse eelnõu on surnud, elagu kohtute seaduse eelnõu! Ja olgu tervitatud kohtujuristid! Riigikohtu esimees peatus oma ettekandes ka mitte nii väga pühal kolmainsusel – palgad, pensionid ja puhkused. Kõigile on teada, et 1. aprill ja 1. juuli 2013 on need kaks päeva, millest alates ei ole kohtunik enam see, kes ta oli eile, vaid sarnaneb üha rohkem haldusametnikuga. Kas see tee on õige ja kuhu see välja viib, seda näitavad tulevased kohtunikukonkursid.

Nüüd justiitsministri ettekandest. Esmalt peaks ütlema, et H. Pevkur on viimase kolme täiskogu jooksul juba kolmas justiitsminister, kes on täiskogu ees esinenud ja saanud oma platvormi kohtunikonnale tutvustada. Loodame, et sellest ei ole saamas traditsiooni, vaid järgmisel aastal õnnestub meil justiitsministrilt küsida mitte ainult seda, mida ta kavatseb ära teha, vaid ka seda, mida on ta juba ära teinud. Samas möönis H. Pevkur ka ise, et ministrid ei ole tegelikult igavesed. Ministri ettekandest jäi kõlama, et kohtusüsteemi on vähemasti 2013. aasta riigieelarves panustatud märksa rohkem, kui mõnda teise valdkonda. Mis on ka tõepoolest ilmselt õige. Nagu minister, näevad ka kohtunikud unenägusid, ja tänaste ettekannete läbivaks märksõnaks võiks olla unelmad. Ei tea, kui paljud kohtunikonnast näevad und 2018. aastal valmis saavast Tallinna kohtupaleest, aga ei välista, et neid võib olla päris palju. Nagu Riigikohtu esimehe kõne puhul, nii ka ministri kõne puhul oli päris palju juttu kohtujuristidest. Tuleb süiski märkida, et nende pädevuse ja arenguperspektiivide üle alles mõeldakse, kuigi nad on juba päris varsti tegelikult olemas.

K. Kerstna-Vaks tutvustas kohtujuhtimise head tava. Kohtute seaduse eelnõu on surnud, aga tema vaim elab, areneb ja õitseb. Paljud kohtute seaduse eelnõus sisaldunud ideed on jõudmas tegelikkusse. Range regulatsiooni asemel vähemalt leebe regulatsioonina, aga see on igatahes parem kui mitte midagi. Kohtujuhtimise hea tava, mis oleks üks osa kohtusüsteemi kvaliteedijuhtimise põhimõtetest lisaks juba töösolevale kohtuhalduse kvaliteedistandardile ja veel mõttes olevale kohtumenetluse kvaliteedistandardile. Kvaliteedistandard põhineb ühistel väärtustel ja eesmärk ei ole

mitte kulude kokkuvõtteid, vaid ressursside otstarbekas kasutus, mis peaks olema meie kõigi huvides. Standard kajastab parimat praktikat, aga võimaldab ka erisusi vastavalt kohtu spetsiifikale. Kohtu juhtimise hea tava seondub ka kohtunikule tagasiside andmise meetodikaga, millest hiljem rääkis M. Jõgeva, tuues muu hulgas välja, et see dokument ei ole tegelikult loodetud kujul rakendunud. K. Kerstna-Vaksi ettekandest märgiks veel ära, et kohtunike motivatsioonisüsteem tuleb kohtujuhtidel luua.

K. Lippus rääkis meile GRECO 4. hindamisvooru tulemustest ja esitatud soovist. Rõhutaksin eriti ettekandes kõlanud üleskutset arutada seda dokumenti oma kolleegidega ja KHN-i liikmetega, samuti avaldada arvamust Justiitsministeeriumile.

EKoÜ algatusel toimus arutelu kohtuvõimu staatusest demokraatlikus õigusriigis. E. Kergandbergi sissejuhatus oli väga lenukas ja loov, kutsudes mõtisklema kohtusüsteemi arengu jaoks oluliste küsimustega poliitilise sipelgapesa torkimise proportsionaalsuse üle. Äsja sai üks selline otsus vastu võetud ja tundub, et vähemalt seda peeti proportsionaalseks. Lisaks püstitas E. Kergandberg küsimuse kohtunikuameti eluaegsusest kui eluaegselt mõistetud sunnitööst. Ehk tasuks ka selle üle kunagi eraldi arutada. Kõlama jäi aga mure olukorra pärast, kus otsustatakse kohtunikkonda väga otseselt ja väga oluliselt puudutavaid küsimusi, aga jäetakse kohtunikud ise sisuliselt kaasamata või toimub see kaasamine lehmakauplemise vormis. Ühe väljapakutud lahendusena võiks näiteks parlamendis toimuda kohtusüsteemi küsimuste laiem arutelu riiklikult tähtsa küsimusena. Võib-olla saabki see olema sellesama vastuvõetud pöördumise tagajärg, eks elu näitab. Paljudes tänastes ettekannetes rõhutati, et kohtusüsteem peab olema ka ise valmis ja võimeline asuma reaalselt selleks tasakaalustajaks, kelleks kohtuvõimu üldiselt peetakse. Muidugi tuleb talle see võimalus ühelt poolt anda, aga samas peab kohtusüsteem ka ise näitama, et ta suudab seda tasakaalustavat rolli täita. Selleks peab kohtusüsteem esmalt seisma omaenda õiguste ja ka oma väärikuse eest. Seda võiks pidada ka M. Ernitsa ettekande põhisonumiks.

Riigikohtu kolleegiumide esimeeste ülevaadetest rõhutaksin järgmist. T. Anton tõi välja eelkõige selle, et seaduste ühetaoline kohaldamine kui üks võrdse kohtlemise avaldumisvormi peab olema ka tegelikult tagatud. Samas ei saa õigusemõistmine toimuda šabloonselt, kuid iga kõrvalekallet tuleb siiski alati põhjendada. Seaduste ühetaoline kohaldamine eeldab mõistlikku settimisperiodi. Võiks märkida sedagi, et ka T. Anton näeb unenägusid helgest tulevikust, mida tema puhul näib esindavat KIS2, kuid siiski vaid eeldusel, et see annab kohtunikule reaalse abivahendi seaduste ühetaolise kohaldamise tagamiseks. Ka mina näen sellest und. Täiendavad märksõnad võiksid olla diskussioon pretsedendiõigusest Eestis ja põhiliste seaduste kommentaaride avaldamine. A. Kull keskendus üldiselt väljakujunenud kohtupraktika tähendusele ja võimalikkusele tsiviilõiguse vallas. Muu hulgas pidas ta vajalikuks diskussiooni Riigikohtu jätkusuutlikkusest ja ühtse kohtupraktika kindlustamise võimekuse tagamisest. Näiteks arutelu, kas suurendada koosseise või mõelda selle üle, kas kõik asjad peavad tingimata jõudma kolmandasse astmesse. P. Pikamäe kõneles esmajoones karistusõiguse olukorrast ja arengutest nii meil kui ka mujal.

Omavalitsuskogude tegevusülevaadete osas ei hakka ma kokkuvõtet tegema, sest need olid juba niikuinii ka ise kokkuvõtteid vastavate organite tegevusest.

Kogu päeva lõikes ütles, et ei ole kahtlust selles, et kohtunike täiskogu on üks parimaid võimalusi suhelda heade kolleegidega ja vahetada mõtteid õiguslikel ja mitteõiguslikel teemadel. Kuulutatagu neid siis valjuhäälselt kõnepuldist või vaiksemalt lõunalauas. Täiskogu ja kõik siin toimuv kindlasti kujundab kohtunikkonda ja ilma täiskoguta oleks kohtunikkond oluliselt teistsugune. Kindlasti on igaühel asjadest oma arusaam ja kõiges ei saagi esineda üksmeelt. Vastupidisel juhul polekski ju sellel mõttevahetusel mõtet. Täna täiskogu peateemaks oli kohtuvõimu staatus demokraatlikus õigusriigis. See diskussioon ei puuduta ainult kohtunikke, vaid tervet ühiskonda. Võtsime täna selle kohta vastu ka pöördumise. Arvan, et on see siis avalik või mitteavalik, ei omagi siinjuures erilist tähtsust. Tegelikult on küsimus ikkagi adressaatides, et ikka nemad meie murest aru saaksid. Teksti saaks muidugi lihvida lõpmatult, aga pöördumise iva peaks olema vist küll kõigile arusaadav ja mõistetav. Võrdleksin seda Eesti kõigi aegade kõige õhukesema raamatuga, milleks on S. Kivisildniku 1997. aastal esmakordselt ilmunud teos „Kutse“. Välja näeb see raamat kui helekollane kahe poolega kaart, mille selg on täiesti mõttetult klammerdatud. Nagu öeldud, on raamatu pealkiri „Kutse“ ja raamatu tekst kõlab järgmiselt: „Tulge mõistusele!“. See ei olnud muide

sisukokkuvõte. Võib-olla seesama kutse mõistusele ongi see, mida on täna siin paljudes ettekannetes hüütud. Iseasi, kas seda nüüd nii dramaatiliselt väljendati, aga minu arvates jääb mõte siiski samaks. See, et põhimõtteliselt peaks diskussioon toimuma asjaosalisi mõistuspäraselt kaasates jne, selles ei peaks olema kahtlust. Aga rõhutada tuleks siiski ka teist poolt ehk võib-olla peaksime ka ise tulema paljudes küsimustes senisest enam mõistusele. Nähkem siis nii palki teiste silmas kui ka pindu enda silmas. Olgem ka ise samasugusteks partneriteks ja konstruktiivseteks kriitikuteks, nagu me ootame teistelt.

Valimistulemuste kuulutamine

Kerdi Raud loeb ette omavalitsusorganite liikmete valimise hääletusprotokolli (lisa 1).

Advokatuuri aukohtusse valituks osutused:

Liige: Parrest, Indrek

Liige: Sidok-Toomsalu, Imbi

Asendusliige: Tammeniit, Anu

Kohtunikueksamikomisjoni valituks osutus:

Asendusliige (I astme kohtunik): Raag, Ülle

Märt Rask: Mul on Teile palve, et järgmine kord, kui selles kõnepuldis on uus Riigikohtu esimees, siis usaldage teda rohkem ja toetage teda nendes ettevõtmistes. Ma ei ütleks, et tulge mõistusele, nagu Virgo ütles. Jääge inimesteks, kuulake ja alles siis rääkige. Soovin kõike, mida ise õigeks peate. Mõtelge sellele, et teist on väga palju teiste inimeste õnn.

Suur tänu osavõtu eest, kuigi see kõikus: 138 osalejat hommikul, esimeseks pausiks ja lõunaks oli juba ligi 160 ja lõpuks jäi järele 90. Soovitan järgmine täiskogu korraldada näiteks Ruhnu saarel, siis on ka hääletamisi lihtsam teha, ei pea pidevalt kvoorumit kontrollima. Meie täiskogu toimus muuseumides. Hoidugem sellest, et me ise ei muutuks museaaliks. Head kojujõudmist!

Kohtunike XII täiskogu lõppes kell 17.45.

Märt Rask
täiskogu juhataja

Piret Lehemets
protokollija